

АСНОВЫ САПР

Лекция 2

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Прынцыпы стварэння Т-сістэм бесперапынна змяняюцца і ўдасканальваюцца з прычыны ўкаранення новых спосабаў вырабу, ўскладнення іх канструкцыі і ўмоў збыту, больш поўнага ўліку тэхнічных, сацыяльных і эканамічных пытанняў. Усе гэта патрабуе арганізацыйна-тэхнічнай дыферэнцыяцыі працэсу стварэння Т-сістэмы і распрацоўкі новых, больш эфектыўных метадаў праектавання.

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Існуючыя і якія распрацоўваюцца метады праектавання дзеляцца на дзве вялікія групы – эўрыстычныя і алгарытмічныя метады.

Эўрыстычныя метады спрыяюць разумовай дзейнасці чалавека, накіраванай на рашэнне пытанняў, якія ўзнікаюць пры разглядзе задачы, якая патрабуе вырашэння. Яны ўяўляюць сабой спарадкаваныя ў якой-то меры правілы і рэкамендацыі, якія дапамагаюць пры вырашэнні задач без папярэдняй ацэнкі выніку.

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Да найбольш распаўсюджаным эўрэстычным метадам ставяцца:

- метады элементарных пытанняў;
- метады аналогій;
- «ад цэлага да прыватнага» (прынцып сінэргіі);
- «навадныя аперацыі»;
- калектыўнае спантаннае мысленне (мазгавы штурм) і інш.

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Алгарытмічныя метады адносна больш фармалізаваны. Гэтыя метады ствараюць рацыянальны пераход ад замкнёнага мыслення да адкрытага развагі. Яны выкарыстоўваюць магчымасці дэдукцыі, імкнуцца да вызначэння аперацый і іх чарговасці, а таксама сувязяў паміж аперацыямі, у выніку ствараецца шэраг паслядоўных і набліжаючых да мэты працэдур (лагічных і матэматычных алгарытмаў).

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Найбольш распаўсюджанымі прынцыпамі алгарытмізацыі праектных працэдур з'яўляюцца: графы залежнасцяў; сеткі сувязяў; «праз падзел – да цэлага»; элементарныя камбінацыі; выключэнне надмернасці; структурныя карты; марфалагічныя карты; фэнамэналагічную і матэматычныя мадэлі; прамая мінімізацыя пры ўскосным абмежаванні; прамая ранжыраваная мінімізацыя; складаная аптымізацыя і інш.

Пры праектаванні складаных Т-сістэм метады праектавання ўзаемна пераплятаюцца, дапаўняючы адзін аднаго. Іх канкрэтнае прымяненне залежыць ад пастаўленай задачы.

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Пры выбары метадаў рашэння ў працэсе праектавання Т-сістэм варта адрозніваць адзінкавае, варыянтнае і аптымальнае канструяванне.

Пры адзінкавым канструяванні на падставе тэхнічнай характарыстыкі неабходна шукаць шляхі вырашэння, параўноўваючы атрыманы праект з заданнем. Пры гэтым у асноўным з мэтай эканоміі часу розныя варыянты не супастаўляюцца.

МЕТАДЫ ПРАЕКТАВАННЯ

Варыянтнае канструяванне характарызуецца тым, што распрацоўваецца агульны прынцып рашэння, а для вырашэння канкрэтнай задачы бярэцца адзін з магчымых варыянтаў агульнага рашэння. Варыяцыі могуць заключацца, напрыклад, у тым, што па-рознаму кампануюцца наяўныя уніфікаваныя вузлы адной сістэмы ўніфікацыі. Варыяцыі прынцыпу рашэння можна распаўсюдзіць таксама і на стварэнне па вызначаным плане новай кампаноўкі вырабы.

Аптымальнае канструяванне адрозніваецца ад варыянтнага канструявання стратэгіяй пошуку. Стратэгія пошуку – гэта алгарытм, які рэалізуе атрыманне альтэрнатыўных рашэнняў, паляпшэння ў дачыненні да зададзенай мэтавай функцыі.

ПАТРАБАВАННІ, ШТО ПРАД'ЯЎЛЯЮЦЦА ДА ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Для ацэнкі эфектыўнасці ужывальнага метаду праектавання па параўнанні з іншымі метадамі маюцца наступныя крытэрыі :

- якасць праектавання;
- тэрміны распрацоўкі;
- кошт праектавання;
- колькасць занятых спецыялістаў-распрацоўшчыкаў.

ЗАДАЧЫ АЎТАМАТЫЗАЦЫІ ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Для вызначэння задач аўтаматызацыі праектна-канструктарскага працэсу разгледзім адсоткавыя суадносіны розных праектных працэдур. Статыстычнае абследаванне агульнамашынабудаўнічых і станкабудавальных прадпрыемстваў дае вынікі, паказаныя ў табліцы, прыведзенай ніжэй.

Разгляд гэтых вынікаў паказвае, што ў прамых выдатках часу, якія непасрэдна служаць праектна-канструктарскаму працэсу, чарцёжныя працы складаюць больш за 30 %, у той час як «духоўна-творчыя» элементы праектных работ – толькі 15 %. Доля вылічальных работ па параўнанні з праектнымі і чартёжнымі даволі нязначная.

ЗАДАЧЫ АЎТАМАТЫЗАЦЫІ ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Праектныя працэдуры	Час асобных апераций, %	Выдаткі часу
Праектаванне/канструяванне	15	Прамыя
Разлікі	4	
Вычерчивание	33	
Іншыя працы	10	
Складанне спецыфікацый	5	Ускосныя
Кантроль чарцяжоў	6	
Пошук паўтаральных дэталёў	2	
Складанне апісанняў	12	
Папярэднія нармаванне	3	
Пошук аналагаў праекта	1	
Перапіска	3	
Іншыя працы	6	

ЗАДАЧЫ АЎТАМАТЫЗАЦЫІ ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Ускосныя праектныя работы, якія займаюць прыкладна $1/3$ ад агульнага часу канструявання, могуць быць у асноўным ахарактарызаваны як «руцінныя» працы.

Размеркаванне асобных відаў работ у фазе канструявання прыведзена ў наступнай табліцы :

ЗАДАЧЫ АЎТАМАТЫЗАЦЫІ ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Этапы работ	Выдатак часу на канструяванне, %		
	Агульны выгляд	Вузлы	Дэталі
Праектаванне	6	25	5
Разлік	2	3	3
Вычэрчванне	8	23	25

ЗАДАЧЫ АЎТАМАТЫЗАЦЫІ ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Вынікі прадстаўленых абследаванняў выразна паказваюць, што ў працэсе праектавання вялікая доля работ прыпадае на «руцінныя» аперацыі. Деталіроўка таксама застаецца «руціннай» працай, незалежна ад выгляду і арганізацыі работ, амаль на ўсіх прадпрыемствах машынабудавання. Таму першым напрамкам рацыяналізацыі працэсу праектавання было імкненне аўтаматызаваць «руцінныя» аперацыі з дапамогай сродкаў вылічальнай тэхнікі.

Найбольшыя поспехі дасягнуты пры аўтаматызацыі разлікаў і афармленні рознага выгляду тэкставай і таблічнай дакументацыі, у пошуку аналагаў машын і дэталей.

ЗАДАЧЫ АЎТАМАТЫЗАЦЫІ ПРАЦЭСУ ПРАЕКТАВАННЯ

Назапашаны вопыт паказвае, што аўтаматызацыя праектавання – гэта вобласць найбольш эфектыўнага выкарыстання ЭВМ. Але ў той жа час становіцца ясным, што галоўнае напрамак тут – гэта не аўтаматызацыя асобных этапаў праектавання, а аўтаматызацыя атрымання завязкі праекта, г. зн. контураў будучай канструкцыі, якая павінна адказваць зыходным намерам. Такі падыход да стварэння САПР грунтуецца на імкненні ажыццявіць асноўную задачу – павысіць якасць прымаемых праектных рашэнняў, ужываючы метады аптымальнага праектавання. Варта, аднак, усведамляць, што САПР – гэта дапаможны сродак, а не замена канструктара.

МЭТА СТВАРЭННЯ САПР

Пад аўтаматызацыяй праектавання разумеюць сістэматычнае прымяненне ЭВМ у працэсе праектавання пры навукова абгрунтаваным размеркаванні функцый паміж праектыроўшчыкам і ЭВМ і навукова абгрунтаваным выбары метадаў машыннага рашэння задач.

Мэта аўтаматызацыі – павысіць якасць, знізіць матэрыяльныя выдаткі, скараціць тэрміны праектавання і ліквідаваць рост колькасці інжынерна-тэхнічных работнікаў, занятых праектаваннем і канструяваннем.

МЭТА СТВАРЭННЯ САПР

Навукова абгрунтаванае размеркаванне функцый паміж чалавекам і ЭВМ мае на ўвазе, што чалавек павінен вырашаць задачы творчага характару, а ЭВМ – задачы, якія задавальняюць двум патрабаванням: 1) магчымасці алгарытмізацыі; 2) большай эфектыўнасці выканання алгарытму на ЭВМ па параўнанні з ручным рашэннем.

МЭТА СТВАРЭННЯ САПР

Істотнае адрозненне машыннага метаду праектавання ад немашынных складаецца ў магчымасці замены дарагога і працяглага фізічнага мадэлявання матэматычным мадэляваннем. Пры гэтым варта мець на ўвазе, што пры праектаванні колькасць альтэрнатывы неабсяжная. Таму нельга ставіць задачу стварэння універсальнай САПР, а неабходна вырашаць пытанні аўтаматызацыі праектавання для канкрэтнага сямейства машын.

МЭТА СТВАРЭННЯ САПР

Для дасягнення мэтай стварэння САПР неабходныя :

- удасканаленне праектавання на аснове прымянення матэматычных метадаў і сродкаў вылічальнай тэхнікі;
- аўтаматызацыя працэсу пошуку, апрацоўкі і выдачы інфармацыі;
- выкарыстанне метадаў аптымізацыі і многовариантного праектавання;
- прымяненне эфектыўных матэматычных мадэляў праектаваных аб'ектаў, камплектуючых вырабаў і матэрыялаў;
- стварэнне банкаў даных, змяшчае сістэматызаваныя звесткі даведачнага характару, неабходныя для аўтаматызаванага праектавання аб'ектаў;

МЭТА СТВАРЭННЯ САПР

- павышэнне якасці афармлення праектнай дакументацыі;
- павышэнне творчай долі працы праекціроўшчыкаў за кошт аўтаматызацыі нетворчэскіх работ;
- уніфікацыя і стандартызацыя метадаў праектавання;
- падрыхтоўка і перападрыхтоўка спецыялістаў;
- узаемадзеянне з аўтаматызаванымі сістэмамі рознага ўзроўню і прызначэння.

Комплекс сродкаў аўтаматызацыі праектавання ўключае ў сябе метадычнае, лінгвістычнае, матэматычнае, праграмнае, тэхнічнае, інфармацыйнае і арганізацыйнае забеспячэнне.

СКЛАД САПР

Сістэма аўтаматызаванага праектавання – сістэма, якая аб'ядноўвае тэхнічныя сродкі, матэматычнае і праграмнае забеспячэнне, параметры і характарыстыкі якіх выбіраюць з максімальным улікам асаблівасцяў задач інжынернага праектавання і канструявання. У САПР забяспечваецца зручнасць выкарыстання праграм за кошт прымянення сродкаў аператыўнай сувязі інжынера з ЭВМ, спецыяльных праблемна-арыентаваных моў і інфармацыйна-даведачнай базы.

СКЛАД САПР

Структурнымі складнікамі САПР з'яўляюцца падсістэмы, якія валодаюць усімі ўласцівасцямі сістэм і ствараюцца як самастойныя сістэмы.

Па прызначэнні падсістэмы САПР падзяляюць на два выгляду: праектуюцца і абслугоўваюць.

Да праектуючых ставяцца падсістэмы, якія выконваюць праектныя працэдуры і аперацыі :

- кампаноўкі машыны;
- праектавання зборачных адзінак;
- праектавання дэталей;
- праектавання схемы кіравання;
- тэхналагічнага праектавання і г. д.

СКЛАД САПР

Да абслугоўваючых ставяцца падсістэмы, прызначаныя для падтрыманьня працаздольнасці праектуюцца падсістэм :

- графічнага адлюстраваньня аб'ектаў праектаваньня;
- дакументаваньня;
- інфармацыйнага пошуку і інш.

У залежнасці ад адносін да аб'екта праектаваньня адрозніваюць праектуючыя падсістэмы:

- аб'ектна-арыентаваныя (аб'ектныя);
- аб'ектна-незалежныя (інварыянтныя).

СКЛАД САПР

Да аб'ектным подсистемам адносяць падсістэмы, якія выконваюць адну або некалькі праектных працэдур або аперацый, непасрэдна залежных ад канкрэтнага аб'екта праектавання, напрыклад падсістэма :

- праектавання тэхналагічных сістэм;
- мадэлявання дынамікі, праектаванай канструкцыі і інш.

СКЛАД САПР

Да інварыянтных падсістэм адносяць падсістэмы, якія выконваюць уніфікаваныя праектныя працэдуры і аперацыі, напрыклад разлікі :

- дэталяў машын;
- рэжымаў рэзаньня і інш.

Структурнае адзінства падсістэм САПР забяспечваецца строгай рэгламентацыяй сувязяў паміж кампанентамі розных відаў забеспячэння, аб'яднаных агульнай для дадзенай падсістэмы мэтавай функцыяй.

СКЛАД САПР

Кампанент ўяўляе сабой элемент забеспячэння, які выконвае пэўную функцыю ў падсістэме :

- метадычнае забеспячэнне – дакументы, у якіх адлюстраваны склад, правілы адбору і эксплуатацыі сродкаў аўтаматызацыі праектавання;
- лінгвістычнае забеспячэнне – мовы праектавання, тэрміналогія;
- матэматычнае забеспячэнне – метады, матэматычныя мадэлі, алгарытмы;
- праграмнае забеспячэнне – дакументы з тэкстамі праграм, эксплуатацыйныя дакументы;

СКЛАД САПР

- тэхнічнае забеспячэнне – прылады вылічальнай і арганізацыйнай тэхнікі, сродкі перадачы дадзеных, вымяральныя і іншыя прылады і іх спалучэння;
- інфармацыйнае забеспячэнне – дакументы, якія змяшчаюць апісанне стандартных праектных працэдур, тыпавых праектных рашэнняў, тыпавых элементаў, камплектуючых вырабаў, матэрыялаў і іншыя дадзеныя;

СКЛАД САПР

арганізацыйнае забеспячэнне – становішча і інструкцыі, загады, штатныя расклады і іншыя дакументы, якія рэгламентуюць арганізацыйную структуру падраздзяленняў і іх узаемадзеянне з комплексам сродкаў аўтаматызацыі праектавання.

Структурнае аб'яднанне падсістэм у сістэму забяспечваецца сувязямі паміж кампанентамі, якія ўваходзяць у падсістэмы.